

IVAN BEKAVAC BASIĆ
Zdravstveni obrazovni centar
Zagreb

UDK 8071 : 373.61(497.13)

NASTAVA LATINSKOG JEZIKA U USMJERENOM OBRAZOVANJU ZA ZDRAVSTVENU STRUKU U SR HRVATSKOJ

A p s t r a k t: Nastava latinskog jezika organizirano se izvodi za polaznike zdravstvenih odjeljenja u srednjem usmjerenom obrazovanju. Godišnji fond sati je 70, odnosno 140 za farmaceutске tehničare. Učenici mogu još jednu godinu pohađati fakultativni program latinskog jezika.

Trebalo bi da zdravstveni fakulteti organiziraju nastavu stručnog latinskog jezika za polaznike koji nisu slušali taj jezik u srednjoj školi. Također bi bilo poželjno proširiti srednjoškolski plan i program latinskog jezika koji se sada izvodi kroz 70 sati.

Reforme u školstvu nisu nikakva novost. Dobra i postupna preobrazba školstva uvijek je korisna i za pohvalu. Time želimo reći da načelno pozdravljamo svaki trud i napor kojim se školski sustav obnavlja u svrhu poticajnosti da učenik kroz nove i prikladnije oblike usvaja već postignuta znanja, odnosno da dobiva poticaje za istraživački, stvaralački rad.

Problem nastaje kad teorija i praksa pokazuju veliki jaz. Taj može biti prividan ili stvaran. Prividni se može otkloniti dok stvarni, da bi se otklonio, zahtijeva puno tegetnije poduhvate. Ako se poslije ovih uvodnih napomena odlučimo propitati, kakvo je stanje s reformom u našem usmjerenom obrazovanju: dakle, kako je reforma školstva u srednjem, višem i visokom obrazovnom procesu usmjerenog obrazovanja uspjela, onda moramo odgovoriti na naprijed postavljena pitanja-tvrđnje.

No prije nego se upustimo u izlaganje zadanog nam predmeta, nastave latinskog jezika u usmerenom obrazovanju za zdravstvenu struku, iznijet ćemo neka svoja viđenja.

Moje je mišljenje da je reformu školstva trebalo provesti od osnovne do fakultetske naobrazbe. Kako je trebalo izvesti, nek ostane za sada otvoreno pitanje. Ovo izlaganje neka bude prilog dogradnji školskog sustava u jednom njegovom malom dijelu. Odluka da sudjelujem u takvim raspravama proistječe iz uvjerenja da su problemi nastali reformom školstva u SR Hrvatskoj ipak samo prividne prirode te je potrebno što prije otkloniti određene nesporazume da bi se u punini mogao provoditi Zakon o usmjerenom obrazovanju.

Područje našeg interesa neće biti ostvarivanje materijalnih dobara, tj. financiranje školstva, iako upravo financijski moment izravno pogađa i samu reformu, već planovi i programi koji su ponuđeni i koji se provode u reformiranoj školi.

Ako je bila potrebna reforma školstva i ako se provodi već osam godina; ako je već prošla godina i po od usvajanja Zakona o usmerenom obrazovanju, što to čini da se duhovi ne smiruju, da pitanja ostaju otvorena, odgovori djelomični. Ta, gdje je osnovni problem? Biblijski rečeno: nije trebalo lijevati novo vino u stare mješine, s napomenom: trebalo je prirediti nove sudove. Zašto to nije urađeno prije osam godina, zašto i danas nedostaje tih sudova te je „novo vino” podložno kvarenju, ima mnogo razloga, no, nažalost, i mi u republičkim društvima kao i naš Savez svojim nepravovremenim nastupom i sudjelovanjem u kreiranju prosvjetne politike u onim područjima nastavnog procesa u kojim su zastupljeni klasični jezici, pridonosimo tome. Trebamo biti prisutni na pravim mjestima u pravo vrijeme, jer je to naše samoupravno pravo i obaveza, inače će naš plač biti na opće iveseljavanje općinstva. Iako je praksa često protiv nas, zakon nam daje podršku za djelovanje.

Sad počnimo analizom nastave latinskog jezika u usmjerenom obrazovanju za zdravstvenu struku u SR Hrvatskoj. Neka redosljed izlaganja bude ovaj: organizacija nastave na zdravstvenim fakultetima, zatim u srednjim zdravstvenim školama, pregled plana i programa rada u srednjim školama, te prijedlozi glede organizacije nastave i izrade novih planova i programa.

Nastava latinskog jezika ne održava se na zdravstvenim fakultetima, ali da bi netko mogao studirati, kao uvjet postavlja se poznavanje latinskog jezika koji je učenik odslušao u srednjoj školi u najmanje dvije nastavne godine po dva sata ili je to isto gradivo položio u školi stranih jezika ili u nekom srednjoškolskom centru koji ima odobrenje za organiziranje instrukcija i izvođenje ispita. U doreformskom razdoblju studenti zdravstvenih fakulteta uglavnom su se regrutirali iz redova gimnazijalaca i učenika srednjih medicinskih škola te prbolem osnovne informiranosti u latinskom jeziku i nije bio toliko aktuelan, no od prve generacije učenika koji su završili srednje usmjereno obrazovanje, tj. od školske 1979/80. godine, problemi su složeniji jer se na zdravstvene fakultete prijavljuju i mnogi završeni srednjoškolci koji nisu imali prilike učiti latinski jezik u srednjoj školi bilo da se nisu uključili u fakultativnu nastavu ako je bila organizirana, bilo da njihov obrazovni centar nije organizirao nastavu latinskog jezika. Takvi učenici, budući da se od njih ipak traži da u toku studija polože latinski jezik, pre-

pušteni su sami sebi i svojoj domišljatosti kako najlakše doći do potvrde o položenom ispitu latinskog jezika, dok sam jezik, ostaje u drugom planu. Kakvo je poznavanje latinskog jezika kod takvih učenika, neka ostane bez komentara, kao i pitanje kome koristi takav formalizam. Da li je budućem visokoobrazovanom zdravstvenom radniku, posebno liječniku, potrebno poznavanje latinskog, a i osnova grčkog jezika, mislim da nije potrebno dokazivati, jer se poznavanje latinskog jezika u toj struci ne zahtijeva — kako bi rekao naš povjesničar medicine Lavoslav Glesinger — niti iz historijskih niti iz sentimentalnih razloga, „nego jednostavno zato što jedino primjena latinskog termina omogućuje egzaktno i nedvosmisleno izražavanje koje će svakom liječniku u nas i u stranom svijetu biti razumljivo” (L. G., *Latinski jezik u medicini* — nekoć i danas, u: „Saopćenja — Pliva”, Zagreb, 1981, str. 260).

Što se pak tiče srednjeg usmjerenog obrazovanja u zdravstvenoj struci od njegovog početnog organiziranog izvođenja od 1921. pa do danas, imamo dva značajna razdoblja: predratno i poslijeratno. Poslijeratno razdoblje obilježeno je unapređenjem nastave u medicinskim školama. Tada se u nastavni plan uključuje i nastava latinskog jezika u trajanju od jedne nastavne godine s tjednim brojem od dva sata, odnosno 70 nastavnih sati u toku godine, dok farmaceutski tehničari imaju kroz dvije godine nastavu latinskog jezika s ukupnim brojem 140 sati. Iako je bilo i ima želja da se smanji broj sati nastave latinskog jezika u srednjim školama zdravstvene struke, mislim da ipak ti zahtjevi nisu toliko ni jaki ni argumentirani da bi mogli pobijediti. Naprotiv moramo reći da mnogi zdravstveni radnici podržavaju nastavu latinskog jezika kao pomoćnog predmeta struke u sadašnjem opsegu. Uz sve teškoće koje su se pojavile kod izrade planova i programa stručnih predmeta koji su preobilni jer u dvije godine treba obraditi gradivo koje se prije reforme savladavalo u četiri godine, latinski je jezik i u reformskom razdoblju ostao nedirnut i neokrnjen. Uvođenjem fakultativne nastave u reformskom razdoblju čak su stvorene pretpostavke da se još više uči latinski jezik u medicinskim školama, a tu pogodnost i koriste mnogi učenici, posebno oni koji namjeravaju studirati na zdravstvenim fakultetima.

Od ove školske godine imamo već u pripremnom stupnju blago usmjerenje u kojem se obrađuju neke teme u okviru PTO-a što se odnose na zdravstvo. Očekivalo se da će to usmjerenje biti još izraženije pa se pomišljalo na to da bi u tom slučaju latinski jezik bio izučavan u prvom ili drugom razredu pripremnog stupnja, kako bi učenik bolje mogao pratiti nastavu predmeta struke koji bi bili obrađivani

na tom stupnju. Kako će teći daljnji tok tog blagog usmjerenja, ne možemo reći pa ne možemo ni govoriti sa sigurnošću da li će se latinski jezik izučavati u pripremnom stupnju ili i dalje ostaje u I i II semestru završnog stupnja. Držim da ne bi bilo loše latinski jezik izučavati u pripremnom stupnju, jer bi se time stvorio prostor za dvije godine izučavanja istog u okviru fakultativnog programa u završnom stupnju.

Plan i program rada kao cilj izučavanja latinskog jezika u zdravstvenoj struci postavlja to, da učenici savladaju onaj dio latinske gramatike koji je posebno značajan za zdravstvene radnike, a to je deklinacija imena (imenice, zamjenice, brojevi i pridjevi) i prezent glagola u indikativu i konjunktivu aktivnom i pasivnom, imperativ I aktivni i particip prezenta aktivnog te glagol „esse” u prezentu, imperfektu, futuru I, perfektu i imperativu I; da temeljito ovladaju medicinskom terminologijom koja im je potrebna u svakodnevnoj praksi; da znaju prevesti kraće rečenice, napisati određene stručne pojmove te da obrade najpoznatije sentencije i uzrečice. Godišnji pregled gradiva po satovima okvirno je dan ovako: gramatika i prijevodi vježbi 36 sati, školske zadaće i kontrolni zadaci s ispravicima 10 sati, izvanjezične stručne i aktualne teme 14 sati, stručno nazivlje i mudre izreke 10 sati.

Ukratko smo vidjeli sadašnje stanje latinskog jezika u zdravstvenoj struci, a sad bih iznio neka zapaženja i prijedloge. Glede stanja latinskog jezika na zdravstvenim fakultetima smatram da je, ako zdravstveni fakulteti žele da njihovi studenti znaju barem onoliko latinskog jezika koliko je potrebno za struku, potrebno organizirati na tim fakultetima nastavu latinskog jezika koja bi trebala udovoljiti potrebama i zahtjevima struke, a ne da se zadovolje samo potvrdom o položenom ispitu, koja ponajčešće ne garantira ni minimum znanja latinskog jezika. Republičko društvo klasičnih filologa ne bi smjelo dopustiti da neki fakultet proglašati latinski jezik obaveznim za studij a da se ne pobrine za organizaciju nastave tog istog jezika za učenike koji to nisu iz bilo kojih razloga odslušali i položili u srednjoj školi. Mislim da bi bilo logično da učenik koji je završilo srednje obrazovanje i upisao fakultet dobije na fakultetu i sve usluge koje se odnose na njegov studij, a ne da to rješava naknadnim ispitima u srednjoj školi. To je važno s nekoliko razloga. Prvo: poboljšala bi se kvaliteta obrazovanja učenika u skladu s interesima struke. Drugo: budući da bi se organizacija nastave odvijala u suradnju s katedrama klasične filologije, to bi i klasična filologija proširila svoj djelokrug i na onaj segment latinskog tradicionalnog jezika koji je

veoma stručno obilježen. Primjedba se ne odnosi samo na zdravstvene fakultete nego i na one fakultete, odnosno grupe na fakultetima koje zahtijevaju poznavanje latinskog jezika (npr. pravo, grupe: povijest, arheologija i druge na filozofskom fakultetu).

Što se pak tiče srednjeg usmjerenog obrazovanja, ne bih davao primjedbe na organizaciju nastave, ali bih ipak progovorio o minimumu gramatičkog gradiva koji bi učenici i tih stručnih škola imali usvojiti. Naše je Društvo imenovalo komisiju koja je uradila prijedlog gramatičkog minimuma obavezanog za sve učenike. Tim prijedlogom obuhvaćena je morfologija te sintaksa glagolskih imena i zavisno složenih rečenica. Kako smo naprijed naveli, plan i program u zdravstvenoj struci, izuzevši farmaceutska odjeljenja, ne predviđa savladavanje gramatičkog gradiva koje je predviđeno navedenim minimumom. Pretpostavimo li da je to moguće obraditi u jednoj godini, javlja se potreba za novim udžbenikom koji bi obuhvaćao cjelokupnu morfologiju i ukratko sintaksu, jer postojeći udžbenik (Tomljanović — Friščić, *Latinski za zdravstvenu struku*, ŠK, Zagreb) u gramatičkom a i u tekstovnom dijelu obrađuje samo onaj dio gramatike koji je predviđen planom i programom. Bez obzira na prethodnu problematiku pokazuje se potreba za novim udžbenikom radi polaznika fakultativne nastave.

Obvezatno organiziranje nastave latinskog jezika za polaznike zdravstvenog usmjerenja pokazuje, u ovom razdoblju našeg školskog ustrojstva kad se latinski jezik ne izučava u centrima usmjerenog obrazovanja kao propisani općeobrazovni predmet, neke pogodnosti i mogućnosti proširenja organizacije nastave istog na veći broj polaznika različitih usmjerenja, jer se u SR Hrvatskoj nastava za zdravstvenu struku ne organizira samo u Zdravstvenim obrazovanim centrima, kojih ima pet u većim gradovima, nego i u centrima usmjerenog obrazovanja gdje se obrazuju učenici i za mnoga ina zanimanja. Takvih pak centara bilo je školske 1982/83. devetnaest, a za ovu školsku godinu predviđeno je trinaest. U takvim centrima postoje nastavnici latinskog jezika, a nastava se organizira za nekoliko ili čak samo za jedno odjeljenje za zdravstvenu struku pa se ukazuje mogućnost, a to se djelomično i provodi u praksi, da nadopunu satnice nastavnik organizira kroz fakultativnu i, nažalost, veoma rijetko izbornu nastavu latinskog jezika za učenike inih usmjerenja, odnosno u pripremnom stupnju. Ta činjenica nije beznačajna kad imamo u vidu da su takvi centri razmješteni po čitavoj Republici u manjim regionalnim sredinama. U općem nastojanju za očuvanjem latinskog jezika kao općeobrazovnog predmeta u srednjem usmjerenjem obrazovanju navedena se činjenica ne bi smjela ispustiti kao beznačajna.

ZUSAMMENFASSUNG

I. Bekavac Basić: LATEINUNTERRICHT IN FORTFUEHRENDER AUSBILDUNG FUER DAS BERUFGEBIET GESUNDHEITSWESEN IN DER SR KROATIEN

Der Lateinunterricht wird für die Schüler der medizinischen Klassen in der Mittelschulbildung organisiert durchgeführt.

Jährlich beträgt die Zahl der Unterrichtsstunden 70 bzw. 140 für die pharmazeutischen Techniker. Den Schülern ist die Möglichkeit gegeben, noch ein Jahr lang am fakultativen Programm von 70 Unterrichtsstunden teilzunehmen.

An den medizinischen Fakultäten wird der Lateinunterricht meistens nicht organisiert, die Lateinkenntnisse werden jedoch verlangt bzw. es wird verlangt, dass der Student am Lateinunterricht in der Mittelschule in Dauer von mindestens 140 Stunden in zwei Schuljahren teilgenommen und Latein bestanden hat.

Derjenige Student, in dessen Schulzeugnis Latein nicht angeführt ist, muss dieses Fach in einer Mittelschule oder Fremdsprachenschule im Laufe der ersten zwei Studiumsjahre bestehen.

Ich bin der Meinung, dass man an den medizinischen Fakultäten den Fachlateinunterricht für die Teilnehmer, die diese Sprache in der Mittelschule nicht gelernt haben, organisieren sollte.

Ebenfalls wäre es wünschenswert, den Plan und das Programm des Lateinunterrichts in der Mittelschule, der jetzt in 70 Stunden durchzuführen ist, zu erweitern, denn er umfasst nur teilweise den grammatikalischen Stoff (Morphologie der Namen, Präsensform der Verba und unveränderliche Wortarten).